

15.05.2023

POL-2023-45468

Sisäministeriö

Sisäministeriön lausuntopyyntö 4.4.2023 esiselvityksestä tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämisestä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään.

Poliisihallituksen lausunto

Asian tausta

Sisäministeriö on 4.4.2023 pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista lausuntoa liittyen esiselvitykseen tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämisestä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (jäljempänä viides rahanpesudirektiivi) 32 a artiklassa on edellytetty, että jäsenvaltioiden on otettava käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja, kuten keskitettyjä rekistereitä tai keskitettyjä sähköisiä tietojenhakujärjestelmiä, joiden avulla voidaan ajallaan tunnistaa mikä tahansa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka on niiden alueella toimivassa luottolaitoksessa olevan IBAN-tunnistaiseen maksutilin ja pankkitilin, sekä tallelokeron haltija tai jolla on määräysvalta tällaiseen tiliin tai tallelokeeroon.

Kansallisesti viidennen rahanpesudirektiivin pankkitilirekisteriä koskevan veloitteen täytäntöönpanemiseksi on säädetty laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019). Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä (PMJ) koostuu luottolaitosten ylläpitämistä tiedonhakupäätöksistä muodostuvista pankki- ja maksutilien tiedonhakupäätöksistä ja Tullin ylläpitämästä pankki- ja maksutilirekisteristä, johon osa luottolaitoksista toimittaa tietonsa sekä koostavasta sovelluksesta. Hallituksen esityksessä laiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 167/2018 vp) käytettiin direktiivin 32 a artiklan 4 kohdan sallimaa kansallista liikkumavaraa ja ehdotettiin tilin saldo- ja tilitapahtumatietojen saamista valvontajärjestelmästä. Kansalliseen sääntelyyn perustuen esitettiin lisäksi pääsyä pankki ja maksutilien valvontajärjestelmään laajemmalle joukolle viranomaisia sekä käyttötarkoituksiin, joista ei ole rahanpesudirektiivissä säädetty.

Eduskunta hyväksyi 9.9.2022 hallituksen esityksen laeiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 163/2021 vp). Esityksessä ehdotettiin, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyjen voimassaolevien pääsyoikeuksien lisäksi Verohallinnolla, Tullilla, Ulosottolaitoksella, poliisilla, Rajavartiolaitoksella, Puolustusvoimilla ja Finanssivalvonnalla olisi pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään liittyen voimassaolevassa lainsäädännössä edellä mainituille viranomaisille säädettyihin toimivaltuuksiin.

Poliisilla on oikeus saada tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä esitutkintaan, rikosten ennalta estämiseen ja selvittämiseen, kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen, rahankeräyslaissa tarkoitettuun rahankeräysten valvontatehtävän suorittamiseen sekä poliisilain (872/2011) 6 luvun mukaiseen poliisitutkintaan tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

Esiselvityksen mukaan poliisin osalta tilitapahtumien tiedonsaantioikeus pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä perustuisi poliisilain (872/2011) 4 luvun 3 §:ään, jonka mukaan poliisilla on päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Poliisilla on sama oikeus saada 6 luvussa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Poliisin tiedonsaantioikeudet on poliisilain kautta jo rajattu välttämättömiin tietoihin, tietosisällöt on lueteltu riittävän tyhjentävästi ja päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekee päällystöön kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Kyseisten tietojen hankinnasta tehdään käytännössä erillinen päätös ja pyyntö. Poliisin toimivalta kattaa kaikki rikoslajit.

Järjestelmien käyttöä valvotaan osana keskusrikospoliisin oikeusyksikön ja tiedusteluosaston laillisuusvalvontaa laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti sekä osana muuta poliisiyksiköiden laillisuusvalvontaa. Lisäksi Poliisihallitus ja tietosuojavaltuutettu valvovat rekistereiden käyttöä.

Poliisihallituksen lausunto

Poliisihallitus pitää esiselvitysluonnosta tilitapahtumatietojen kyselymahdollisuuden lisäämisestä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään selkeänä sekä kokonaisuutena oikeasuuntaisena ottaen huomioon yhteiskunnan olennaiset kehityssuunnat, kuten digitalisaation ja automatisaation.

Poliisihallitus kiinnittää huomiota poliisin pankkitiedustelun sähköistämistä koskevaan projektiin, jonka tavoitteena on toteuttaa poliisille yhtenäinen sähköinen ja tietosuojan kannalta turvallinen pankkitiedustelujen kyselyalusta. Projekti, jonka lopputuotteena muodostetaan sähköinen pankkitiedustelujärjestelmäkokonaisuus on edelleen osin kehittämisasteella, mutta olennaisen tärkeä poliisin tiedonsaannin sekä kyselyjen ja tiedon vastaanottamisen kannalta. Tiedonsaannilla on erityisen tärkeä merkitys poliisin rikostorjunnan ja -tutinnan sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnan kannalta. Lisäksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän ja poliisin sähköisen pankkitiedustelujärjestelmän yhtenä keskeisenä tavoitteena on nopeuttaa ja tehostaa rikoshyödyn jäljittämistä. Poliisin nykyiset toimivaltasäännökset mahdollistavat laajan pääsyn tilitapahtumatietoihin ja tämän turvaaminen jatkossa nähdään tärkeänä edellä kuvattuihin tavoitteisiin pääsemiseksi.

Koska mainitun poliisin sähköisen pankkitiedustelujärjestelmäkokonaisuuden toiminnallisuuteen kuuluu myös pankki- ja tilitiedustelujen toteuttamismahdollisuus, Poliisihallitus katsoo kokonaisuutena tärkeäksi sen, että kehittämisessä vältetään päällekkäisten järjestelmien ja prosessien syntyä. Projektin toteuttamisen aikana arvioidaan sekä selvitetään lisäksi muiden viranomaisten mahdollinen liittyminen mukaan järjestelmän käyttäjiksi ja siten projekti palvelee myös muiden viranomaisten käyttötarpeita.

Rikostorjuntaan ja -tutkintaan liittyvien olennaisten tietomäärien kuitenkin lisääntyessä ja reaaliaikaisen tiedonsaannin tärkeyden korostuessa Poliisihallitus katsoo tärkeäksi, että tilitapahtumatiedot tulisi saada automatisoidun järjestelmän kautta tietoturvalisillä tavalla siten, että lainsäädäntöedellytykset täyttyvät. Tilitapahtumien saaminen valvontajärjestelmän kautta nykyisen hajanaisen ja osin manuaalisen menettelyn sijaan mahdollistaisi poliisin ja rahanpesun selvittelykeskuksen edellä mainittujen tehtävien suorittamisen tehokkaalla tavalla. Siten Poliisihallitus yhtyy esiselvitysluonnoksen kohdissa 2.12 ja 4.1.2 kuvattuihin johtopäätöksiin nykytilasta, kehittämistarpeista sekä kohdissa kuvattuihin riskeihin tai epäkohtiin. Poliisihallitus katsoo myös kustannustehokkuuden olevan kokonaisuutena tavoiteltava ja tärkeä päämäärä esiselvitysluonnoksessa kuvattujen vaikutustenarvioinnin yhteydessä (kohta 5.1).

Esiselvitysluonnoksen kohdan 3.8 lakitekniesten vaihtoehtojen osalta Poliisihallitus toteaa, että kaikissa esitetyissä vaihtoehtoissa 1-4 on kannatettavia vahvuuksia. Ensisijaisesti sääntelyn selkeyden ja tarkkarajaisuuden kan-

nalta Poliisihallitus arvioi, että erillislait muodostavat edellä kuvatussa tavoitteissa tarkoituksenmukaisimman sääntelyratkaisun. Poliisihallitus yhtyy esiselvityslausunnossa todettuun tarpeeseen siitä, että kuvattuja eri vaihtoehtoja selvitetään hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä seikkaperäisesti. Oikean ratkaisun löytämistä voi tukea esimerkiksi lakipykälien hahmotelu ja vertailu eri vaihtoehtojen välillä.

Poliisijohtaja

Sanna Heikinheimo

Poliisitarkastaja

Mikko Kiiski

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.05.2023 klo 15:44. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Tiedoksi

Poliisihallitus/esikunta
Poliisihallitus/Visa Weckström
Keskusrikospoliisi